

Yttrande över förslag till havsplan för Östersjön

Enligt Havs- och vattenmyndigheten (HaV) ska havsplanerna ge statens samlade syn på havet och vara ”politik på en karta” som de uttrycker det. Enligt myndigheten kommer planerna att vara starkt vägledande när frågor som rör aktiviteter i havet ska avgöras. Havsplanerna har sin grund i Miljöbalken. De ska bidra till långsiktigt hållbar utveckling, god miljöstatus i havet och en rik biologisk mångfald. Natur- och kulturmiljöer i havet ska bevaras och dess ekosystemtjänster tillvaratas. Den kommunala planeringen är en viktig utgångspunkt (havsplanen sidan 13) och det övergripande målet är *god havsmiljö och hållbar tillväxt*.

Ekosystemansatsen som är en internationell strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser ska tillämpas. Målet är att säkerställa att användning av ekosystemen sker utan att äventyra deras långsiktiga fortlevnad avseende deras struktur, dynamik och funktion (havsplanen sidan 26). Försiktighetsprincipen ska tillämpas i planerna och Miljöbalken 2 kap 3§ anger att *”försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.”* Miljökonsekvenser av föreslagna användningar i havsplanen ska analyseras och uppföljning ska ske.

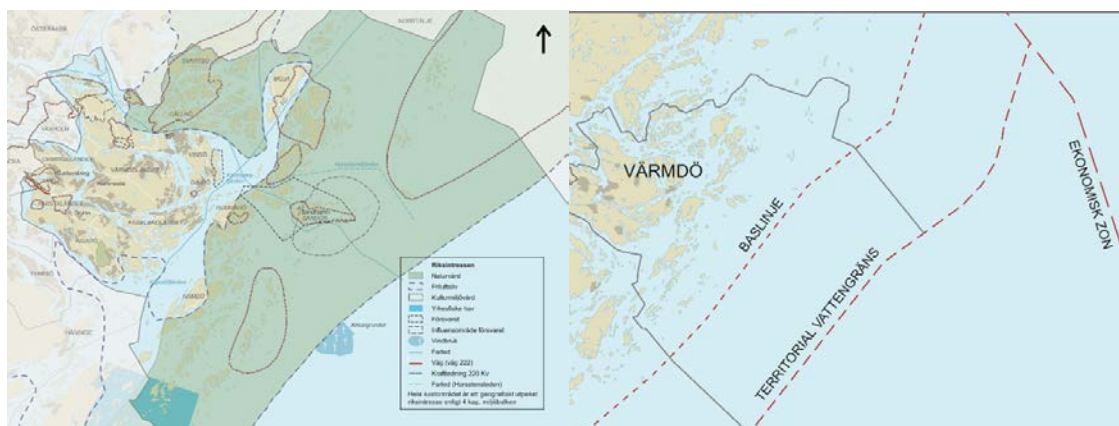
Planen beskriver hur intressekonflikter ska hanteras där användningarna inte antas kunna samexistera:

Om ett riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet Miljöbalken finns i ett område som även är av riksintresse enligt 4 kapitlet Miljöbalken;

Riksintresseanspråket enligt 3 kapitlet blir inte en användning i havsplanen, om användningen är i strid med bestämmelserna i 4 kapitlet (havsplanen sidan 16).

Värmdös skärgård, en stor del av Stockholms skärgård

Värmdö skärgård med 10 000 öar och 300 mil stränder utgör hjärtat av Stockholms skärgård, och är den del av skärgården som har de största värdena och därmed störst attraktionskraft. Kommunen har sedan 2003 planerat sin skärgård och kust; Skärgården ska utvecklas och bevaras för kommande generationer. De ska möta en skärgård med friskt vatten och goda livsbetingelser för växter, djur och människor. En livskraftig skärgård där människor kan bo och arbeta året runt, men också en skärgård som är öppen och inbjuder till friluftsliv och turism. Stora delar av Värmdös skärgård utgörs av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv, fiske, försvaret och farleder.

Riksintressen i Värmdö, havsplanering Värmdö kommun, ur Översiktsplan 2012-2030.

Värmdös skärgård är väl känt för sin naturskönhet och orördhet både nationellt och internationellt, och den har stor betydelse för rekreation för hela Stockholmsregionen. I ytterskärgården finns Natura 2000-områden, fågelskyddsområden, fiskevårdsområden, naturreservat och ett enligt Länsstyrelsen utpekade hänsynsområde *Stora Nassa*. *Nassa*-skärgården är även ett *RAMSAR*-område (The Ramsar Convention of Wetlands). Ramsar-konventionen är en global överenskommelse att bevara våtmarker av internationell betydelse och en listning av internationellt mycket viktiga fågelområden. Ytterskärgården är en viktig livsmiljö för den hotade ejdern, tobisgrissla, tordmule och en mängd andra arter. Även under ytan finns det höga naturvärden med värdefulla rev, skär, sandbankar och havsvikar där blåstång, kransalger och ålgräs trivs. Det finns också abborre, öring och piggvar i området.

Ansvar för planering

Kommunerna har enligt plan- och bygglagen planeringsansvar för Sveriges territorium, vilket även innefattar inre vatten och territorialhav. ”*Kommunerna har planeringsansvar för det havsområde som finns inom kommunens gränser, det vill säga inre vatten och territorialhav. Kommunernas och statens planeringsansvar överlappar därmed i större delen av territorial-havet sedan 2015 i och med Havsplaneringsförordningen*” (havsplanen sidan 10). I territorialhavet delar staten planeringsansvar med kommunerna. I den ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar (havsplanen sidan 17).

För Värmdö kommun med en stor skärgård med många överlappande och ibland konkurrerande intressen är det viktigt att den närmare avgränsningen och slutliga avvägningen inom hela det kommunala territoriet sker inom ramen för kommunens översiktliga planering. Kommunen är negativ till att staten tar över ansvaret för den slutliga avvägningen inom territorialhavet.

Havs- och vattenmyndigheten har inte varit tydlig med vad som gäller i de fall där kommunens lagda planering skiljer sig från förslaget till havsplan.

Värmdö kommuns synpunkter på HaVs arbete och förslaget

Kommunen anser att försiktighetsprincipen är väldigt viktig och att de havsområden som omfattas av planen används för *det eller de ändamål som de är mest lämpade för med hänsyn till områdenas beskaffenhet, läge och de behov som finns* (havsplanen sidan 13). Planen som har sin utgångspunkt i Miljöbalken beskriver tydligt hur avvägningar mellan intressen och riksintressen ska göras (se sidan 16 i förslaget till *Havsplan Östersjön*). Men Havs- och vattenmyndigheten har inte varit tydlig med, och förslaget till havsplan tar inte upp, vad som gäller i de fall där kommunens lagda planering skiljer sig från förslaget till havsplan. Planen är vägledande (starkt vägledande enligt HaV) men det är inte utrett eller prövat hur den ska eller kan komma att tolkas.

Det behöver klargöras vad som gäller ur ett juridiskt perspektiv om den statliga planen och Värmdö kommuns översiktsplan inte stämmer överens. Kommunens mandat och ansvar för mark- och vattenområden sträcker sig ut till territorialgränsen.

Ställningstagande i översiktsplanen och lokalkunskap ska därför beaktas i havsplanen.

Utpekande av planerad farled, Horsstensleden

Värmdö kommun motsätter sig att den så kallade "*Horstensleden*" finns med i planen; karta 20 sidan 117 som en "*planerad farled*". Den planerade farleden går igenom ett område av riksintresse enligt 4:e kapitlet Miljöbalken. Med stöd av Miljöbalken och havsplanens bedömning av användning "*Om ett riksintresse-anspråk enligt 3 kapitlet Miljöbalken finns i ett område som även är av riksintresse enligt 4 kapitlet Miljöbalken; Riksintresseanspråket enligt 3 kapitlet blir inte en användning i havsplanen, om användningen är i strid med bestämmelserna i 4 kapitlet*" så anser Värmdö kommun att Havs- och vattenmyndigheten inte kan ange någon sådan användning i det aktuella området.

Förslaget till havsplan skiljer sig här från kommunens översiktsplanering, kust- och skärgårdsplanering. Vidare saknar den "*planerade*" farleden och syftet med den stöd i lagrummet, i planeringmålen och i aktuella strategier.

Trafikverket har pekat ut "*Horstensleden*" som ett riksintresseanspråk. Värmdö kommun delar inte Trafikverkets uppfattning. Det finns två alternativa farleder in till Stockholm som klarar sjöfartens behov. Regeringen har heller inte uttryckt sin önskan om att denna led ska byggas eller planeras för därav finns det inget stöd för att ha med den i planen.

En kostnads-nyttoanalys eller en samlad effektbedömning har inte presenterats för den "*planerade*" leden, varken av Trafikverket eller Sjöfartsverket och den miljökonsekvensbeskrivning (2008) som Sjöfartsverket gjort har allvarliga brister. Vidare har Havs- och vattenmyndigheten inte tillräcklig kunskap om hur fartygstrafik påverkar naturvärden. Värmdö kommuns uppfattning är att denna typ av aktiviteter; byggandet av leden och trafiken som är tänkt att gå i den påtagligt skadar naturvärden samt sociala och kulturella värden. Mot bakgrund av att Stockholms hamnar flyttat hanteringen av gods till anläggningar norr och söder om Stockholm så behövs inte leden för godsförsörjning eller för transporter till industrin. "*Horstensleden*" diskuteras denna gång för att

tillgodose den internationella kryssningsbranschens önskan om att besöka Stockholm med större fartyg. Här finns en tydlig kunskapsbrist, dels angående hur förmodade intäkter och värden för regionen kan komma att se ut. Men också kring kryssningsfartygens (och annan sjöfarts) miljöpåverkan. Forskning från bland annat Norge, Kroatien, Slovenien och Grekland (Larsen, Wolff (2015), McArthur, Osland (2013), Carić, Mackelworth (2014), Dragovi med flera (2015), Maragkogianni med flera (2015)) visar att det finns betydande miljörisker med denna typ av verksamhet. De emissioner som fartygen genererar är inte bara förknippade med risker för människa och miljö, utan också med kostnader för negativ hälsopåverkan och kontaminering av miljön i området som de besöker. Till det ska kostnader för beredskap (olyckor), landanslutning till förnybar el för fartygen, samt sociala och kulturella värden som på flera områden kan antas minska läggas.

Havs- och vattenmyndigheten har inte utrett sjöfartens påverkan på naturvärdena (samråd kring Havsplanerna 11 april 2018). Här finns en tydlig kunskapsbrist kring hur fartygstrafik påverkar naturen, både ovan och under vattnet. Området i Värmdös ytterskärgård hyser skyddsvärda arter som är beroende av grunda utsjöbankar och Värmdö kommuns bedömning är att ”Horsstensleden” medför ett sådant ingrepp ovan och under vattnet att det påtagligt skadar områdets naturvärden enligt miljöbalkens 4:e kapitel. Kommunen anser också att leden får en betydande miljöpåverkan i övriga vattenområden inom kommunen. En farled genom det aktuella området påverkar inte bara ytterskärgårdens sociala och kulturella värden, utan även Stockholms. Det finns risk för allvarliga konsekvenser för människor och miljö med den utan tillräcklig kunskap och i strid med Miljöbalken föreslagna användningen.

Övriga synpunkter

Det saknas ännu en enhetlig och samlad kunskap om den gröna infrastrukturen i havsområdet, det vill säga om hur viktiga marina livsmiljöer och processer hänger samman i tid och rum. Det behövs också mer kunskap om undervattensmiljön. Värmdö kommun är positiv till att havsplaneringen ska ske utifrån ekosystemansats, men ifrågasätter om planeringsmålen kan nås då kunskapen om undervattensmiljön är bristfällig och det saknas utrymme för inventeringar.

- Områden grundare än 20 (eller 30) meter bör finnas med i kartorna, dessa har ofta och enligt försiktighetsprincipen höga skyddsvärda naturvärden.
- En interaktiv version av Havsplanerna skulle kunna ge tydligare och mer omfattande information för läsaren. Det skulle även gå att presentera fler saker samtidigt på kartorna och zooma efter önskemål.
- I vissa fall behövs det tydligare kartor, det är svårt att tolka och se var gränser går och var värden återfinns.
- Djupkurvor och strandlinjer bör förtydligas.
- Redovisning av kommunens naturvärden enligt Översiktsplanen bör finnas med i planen.
- Ö206 och Ö207 karta 2 sidan 46 saknar beskrivningar.
- Källor och beräkningar saknas kring påstående om sjöfartens miljöprestanda på sidan 123.

Sammanfattning

De kartor (nr 20 och 21) som visar användning ”*planerad farled*” i och utanför Värmdös skärgård/territorium anser Värmdö kommun ska ändras. Området är av riksintresse enligt 4:e kapitlet Miljöbalken. Den av HaV föreslagna användningen riskerar att påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden. Det är av stor betydelse att HaV tar bort markeringen för planerad farled ur sitt förslag till Havsplan.

Havsplanen ska ge ett skydd till riksintressen enligt 4 kapitlet Miljöbalken. Vidare är det syftet med ett områdes riksintressestatus som är av betydelse. Innebär ett ingrepp att ett område förlorar de värden som motiverat utpekandet är skadan att anse som påtaglig. Graden av orördhet är också ett mycket viktigt kriterium vid skadebedömningen. Dessutom ska Havs- och vattenmyndigheten särskilt följa upp och utvärdera den miljöpåverkan som planerna i praktiken medför (havsplanen sidan 142). Havsplanerna ska bidra till att god miljöstatus nås och upprätthålls enligt Havsplaneringsförordningen. För att nå god miljöstatus till 2020 behöver användningen av havet förändras så att den belastning användningen ger minskas. Havsplanernas vägledning om mest lämplig användning och särskild hänsyn till höga naturvärden kan bidra till att god miljöstatus nås och upprätthålls (havsplanen sidan 23).

Kommunen ställer sig frågande till hur HaV kan föreslå användning ”*planerad farled*” genom ett riksintresse enligt 4 kap Miljöbalken i strid med bestämmelserna i samma lag, utan stöd av regeringen och utan att ha utrett sjöfartens påverkan på naturvärden. Det finns inte stöd för leden i lagen, i planeringsmålen, i den maritima strategin eller i politiken. *Även vid tillstånds-prövningar enligt andra lagar, exempelvis lagen om Sveriges ekonomiska zon, kontinentalsockellagen samt lagen om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, kommer havsplanerna att vara ett vägledande underlag. Bestämmelserna i 3 och 4 kap miljöbalken ska tillämpas även vid prövningar i mål och ärenden enligt dessa lagar* (havsplanen sidan 139).

- En interaktiv version av Havsplanerna skulle kunna ge tydligare och mer omfattande information för läsaren. Det skulle även gå att presentera fler saker samtidigt till exempel skyddsvärd natur och grunda områden på kartorna och zooma efter önskemål.
- Havs- och vattenmyndigheten har inte varit tydlig med och förslaget till havsplan tar inte upp vad som gäller i de fall där kommunens lagda planering skiljer sig från förslaget till havsplan i det område där planeringsansvaret delas.
- Kommunens mandat och ansvar för mark- och vattenområden sträcker sig ut till territorialgränsen. Ställningstagande i översiktsplanen och lokalkunskap ska därför beaktas i havsplanen.
- Kommunen är negativ till att staten tar över ansvaret för den slutliga avvägningen inom territorialhavet.
- Den kommunala lagda planeringen ska tillåtas vara den viktiga utgångspunkt som förslaget till havsplan anger.
- Värmdö kommun vill särskilt öka skyddet för vattenområden grundare än 20 meter eftersom dessa områden i hög utsträckning har höga naturvärden.

Deshira Flankör
Kommunstyrelsens ordförande

Camilla Broo
Kommundirektör